

GRØNLAND OG „DEN TREDJE POL“

Af Paul Marschall

Om udviklingsarbejdet i Grønland fremføres i de senere år i dagspressen, tidsskrifter, TV, radio, bøger og i foredrag vægtige spørgsmål om de resultater, der er nået, men der efterlyses også positive og konstruktive forslag for om muligt at få udviklingen til at forløbe på en bedre måde for den grønlandske befolkning.

Dette frister til en nærmere prøvelse af de fremgangsmåder, der er anvendt, og de mål, der foreløbig er nået.

Det kan være af en vis betydning, hvis det er muligt, at søge at drage sammenligninger med tilsvarende opgaver andre steder i verden.

En sådan sammenligning kan måske medvirke til at give en bedre bedømmelse.

Vor opgave i Grønland må være at hjælpe den grønlandske befolkning med at skabe muligheder for at udfolde sig under bedre samfundsforhold med nye og bedre tekniske metoder. Sagt med lidt andre ord at etablere den økonomiske, sociale og tekniske infrastruktur samt den fornødne uddannelse, der gør det muligt for befolkningen med økonomisk bistand fra Danmark inden for de givne rammer og med de muligheder, der forefindes, selv at udfolde sin aktivitet under betingelser svarende til befolkningens i den øvrige del af riget.

Hvorledes levestandarden derefter vil udvikle sig afhænger af indsats og muligheder.

En sådan støtte til en befolkningsgruppe inden for et begrænset område må naturligvis gives inden for økonomisk rimelige rammer.

Ved „den tredje pol“.

Mt. Everest, verdens højeste top, i Himalaya og egnene der omkring i Nepal og Tibet betegnes ofte som „den tredje pol“. Det er rimeligt, for i en højde af 6–8.000 m i denne del af verden er der mange ligheder med polarlandene.

Efter et ophold nær den tredje pol i Nepal og under en senere rejse i Grønland var der under de givne forhold meget, der i øjeblikket forekom at være sammenligneligt.

Udviklingen i Grønland såvel som udviklingen ved den tredje pol i Nepal ønskes at skulle foregå hurtigt omend af forskellige grunde. Der er derved fremkommet flere lighedspunkter, der gør en sammenligning interessant.

Bogen „Foreign Aid and Politics in Nepal“ skrevet af Mihaly om årene 1950–1962 fremhæver og uddyber på en udmærket måde noget væsentligt af mine iagttagelser under et længere ophold i Nepal for Ford Foundation i 1962.

Nepal, det lille kongerige med 9 mill. indbyggere i Himalaya har tiltrukket sig megen opmærksomhed og har modtaget økonomisk hjælp fra mange forskellige sider. Fra USA, Indien, Kina, Sovjetunionen, Israel, Svejts, Vesttyskland, Japan, Australien, New Zealand, F.N. og Ford Foundation.

Når et så stort antal hjælpeprogrammer har udfoldet sig inden for et så begrænset område, er området meget velegnet for en nærmere analyse af de mange problemer, der opstår ved at modtage en økonomisk bistand udefra.

De to områder, Nepal og Grønland, blev lukket op omkring 1950, og begge havde indtil da været helt udelukket fra omverdenen.

Nepals natur falder i tre afsnit. Den lave del, Terai, ved Indiens grænse er tropisk jungle. Den mellemste del, fodbjergene og mellemlandet, hvis bjergtoppe er højere end alperne, er alpint. De højeste bjerge er arktiske.

Lavlandets befolkning ved Indiens grænse er arisk og religionen hinduisme. Befolkningen i den højeste del af landet er mongolsk, og denne befolkning er buddhistisk.

Den mongolske folkegruppe ligner den grønlandske befolkning indtil forveksling, og dette synes også at gælde det temperamentsmæssige.

På grund af de enorme trafik- og transportvanskeligheder, høje bjergkæder og stærkt strømmende floder og disses bifloder er kontakten mellem befolkningsgrupper, der kun lever få miles fra hinanden, meget svag og helt afbrudt store dele af året. I de højere bjerge er befolkningen selv ejer af jorden.

Der er en ret stor forskel i interessen i donorlandene, og ret afvigende fremgangsmåder er anvendt. Hertil kommer den internationale spænding omkring Nepal.

Ved en aftale i 1950 mellem Indien og Nepal om fred og venskab begyndte Indiens støtte til Nepal, og efter en overenskomst i 1951 med USA om teknisk bistand etableredes U. S. Operation Mission. Nepal traf også aftale med F.N., Ford Foundation og et privat støttet svejtsisk hjælpearbejde.

I 1956 stillede Kina 12,6 mill. dollar til rådighed, og Indien overlod Nepal 21 mill. doll. I 1959 tilbød USSR hjælp til et samlet beløb af 7,5 mill. doll., og i 1960 stillede Indien yderligere 29,5 mill. doll. til disposition, og Kina traf aftale om en gave på 21 mill. doll. Samtidig modtoges ekstraordinært 15 mill. doll. fra USA. England gav en gave på 2,8 mill. doll., og Kina skænkede yderligere 2,1 mill. doll. til særlige projekter og 3,3 mill. doll. i varer.

Den samlede hjælp indtil 1962 omfattede 90 mill. doll. eller ca. 630 mill. kr.

Den indiske støtte bar præg af naboskabet og ønsket om en nær forbindelse med Indien.

USA samlede interessen om landbrug og skoler, senere også om mindre industri og større kapitalprojekter.

Ford Foundation tilrettelagde håndværker- og landbrugsuddannelse.

I begyndelsen støttede Kina med kapital og ønskede at fremme udvikling af industri. USSR ville påtage sig at undersøge mulighederne for at bygge en øst/vest vej og for oprettelse af specielle industrier.

Israel medvirkede ved etablering af et nepalesisk byggefirma og med ingeniører dertil, et foretagende, der også skulle give uddannelse.

Fra den svejtsiske hjælpeorganisations side gik man ind for en udvikling af landbruget gennem oprettelse af mejerier m. m.

I modsætning til andre nationer tog Svejts opgaven op i bjergene og løste den med succes.

Vesttyskland påtog sig oprettelsen af et teknisk institut for automekanikere, tele-teknikere, rørleggere og blikkenslagere.

Langtidsuddannelse i Storbritannien af læger m. m. påtog dette land sig og ligeledes håndværkeruddannelse blandt Gurkhasoldaterne i Malaya.

Under sin bistand havde Indien vanskeligheder, og der forekom en ret betydelig spænding mellem de indiske eksperter og deres nepalesiske kontaktmænd og assistenter. Dette virkede hæmmende og ganske ødelæggende på nogle projekter.

Det var indernes ønske selv at påtage sig alt væsentligt arbejde uden nepalesisk medvirken, og Indien ønskede at bevare indflydelse på projekterne i adskillige år.

Det var USA's hensigt at stabilisere samfundet. USA's første mindre projekter var rent tekniske. Man håbede med teknisk hjælp og visse anvisninger at kunne virke som katalysator for et lokalt initiativ. Der blev først satset på landbrugets forbedring og udryddelse af malaria, men der opnåedes ingen resultater på grund af manglende interesse hos befolkningen.

Af politiske grunde måtte andre fremgangsmåder tages i anvendelse, og dette førte til en kombination af teknisk bistand og finansiel støtte til flere små projekter og en nærmere overvejelse af den økonomiske udviklings afhængighed af investeringer (input-output).

Denne omstilling medførte gennemførelse af kapitalprojekter som veje, broer og tovbaner, elkraft m. m., og at amerikanske firmaer kom til at løse disse opgaver.

Det blev nødvendigt at udvikle et transportsystem for at kæde landet sammen økonomisk. Dernæst måtte hjælpen med uddannelse, med forbedring af sundhedstilstanden og administrationen blive forøget. Endelig måtte en national produktion søges fremmet for derved at kunne skabe midler til at finansiere de første punkter.

I 1960 nåede landets økonomi en alvorlig krise. Udgifterne var steget siden 1950, og statsindtægterne var kommet langt bagefter.

Hjælpen fra Kina var præget af ønsket om at skabe goodwill, og Kina betalte og støttede med ca. 50 teknikere bygningen af en vej fra Tibet til Katmandu. Kina tilbød en cementfabrik, en papirmølle og et garveri, altså produktionsanlæg.

Fra USSR forelå tilbud om en cigaretfabrik og et mindre hospital, en sukkerfabrik og bekostningen af en undersøgelse af mulighederne for en øst/vest vej af ca. 1.000 km længde og af en højde op til 4.000 m.

De svejtsiske projekter, der var mindre, havde alle et heldigt forløb og nåede de stillede mål.

Tilsyneladende svarede Svejts' projekter til Indiens og USA's i de sydlige landområder og skulle egentlig have samme lille chance for succes, men forholdene i bjergene var anderledes. Det var sunde og aktive folk.

Det svejtsiske valg var rigtigt, og deres mejeriprojekter lykkedes på grund af den omhyggelige uddannelse, og fordi befolkningen var taget med i arbejdet. Efter 4 års grundig uddannelse under arbejdet var nepaleserne i stand til at overtage den praktiske drift, og produktionen viste økonomisk balance, og bøndernes indtægt fordobledes.

De svejtsiske projekter, alle i bjergene, omfattede endvidere havebrug, forsøgsfarm og udførelse af hængebroer. I alle tilfælde var befolkningen interesseret. Den svejtsiske mission omfattede kun 17 eksperter.

I en industriby uden for hovedstaden oprettet ved amerikansk støtte, men ledet af nepaleserne, blev indrettet en møbelfabrik, en sæbefabrik, et garveri og en skotøjsfabrik for bjergstøvler samt en maskinfabrik og en sølvmedje. Alle foretagenderne arbejdede tilfredsstillende.

Ford Foundation støttede en værkstedsskole og en række håndværksfag med op til 700 elever.

Endvidere var der af Nepal indrettet uldvaskeri, uldspinderi og vævning med uld samt strikning af strømper.

Bogen „Foreign Aid and Politics in Nepal“ fremhæver de store vanskeligheder, men viser også reaktionerne over for de meget forskellige synspunkter i udviklingsprogrammerne.

I 1962 var man fra amerikansk side meget interesseret i et skøn over udviklingens forløb.

Da det ikke var muligt at bestemme den nationale indtægt efter statistik, da en sådan ikke forelå, anmodede man en række særligt sagkyndige om at undersøge spørgsmålet. Der syntes herefter at være almindelig enighed om, at landets økonomi ikke var ændret kendeligt siden 1950. Der blev peget på, at udviklingen af landbruget var særlig nødvendig, og at levestandarden i landdistrikterne måtte hæves, hvis den forventede økonomiske udvikling i landet skulle lykkes.

Erfaringerne fra Nepal synes at vise, at en nation eller et område, der ikke er forberedt på forandringer og derved indstillet på økonomisk udvikling, må behandles med meget stor forsigtighed, når økonomisk assistance skal modtages. At enhver forhastet forcering af udvikling ved fremmed hjælp selv af en rimelig størrelse kan have en modsat og ugunstig virkning. Kun ved det punkt, hvor hjælpen bliver et led i landets indre proces, vil den støtte landets udvikling og økonomi.

En tilsyneladende stor aktivitet må ikke forveksles med en udvikling – den kan være et fejlgreb og virke mod hensigten.

Disse konklusioner er i overensstemmelse med, hvad der efter 12 års udviklingsarbejde i Nepal var blevet den fælles opfattelse blandt de udenlandske eksperter, der ugentlig havde gruppemøder med de højere embedsmænd – og de er i overensstemmelse med erfaringer fra flere lande og den litteratur, der behandler udvikling.

Udviklingsproblemer på Grønland.

Ved en sammenligning mellem en udviklings forløb i to områder kan man vel først lære noget om de rent menneskelige reaktioner i en udviklingsproces og deraf måske få en orientering om, hvilke fremgangsmåder der er mest velegnede, og på hvilke punkter der må udvises særlig forsigtighed.

På grund af de meget komplicerede forhold i Nepal er der mulighed for at udskille meget lærerige eksempler.

I Grønland er der kun 1 folk, 1 sprog og 1 religion. Der findes ingen godsejere eller pengeudlånere, og Grønland har ingen grænseproblemer. Grønland har den fordel, at havet forbinder de forskellige landsdele.

Ved en sammenligning mellem to områder vil det være rimeligt at holde sig til de hovedpunkter, som erfarne eksperter i udviklingsarbejde fra flere nationer anser for særlig betydningsfulde.

Trafikveje.

I Nepal, i verdens højeste bjerge, har man anset det for mest betydningsfuldt først at få anlagt ca. 1.300 km motorfarbar vej over pas i ca. 4.000 m højde, et vejanlæg, der er anslået til ca. 130 mill. doll. eller godt og vel 900 mill. kroner. Der regnes med en øst/vest vej og en nord/syd vej. Nord/syd vejen er bygget for ca. 20 mill. doll.

En kystrute for last og varer langs vestkysten fra Nanortalik til Jakobshavn efter fast fartplan hele året afhængig af isforekomsterne vil svare til vejene i Nepal, men vil være langt billigere at etablere. Den vil have omtrent samme længde som vejene i Nepal og $\frac{3}{4}$ af den norske kystrute.

En kystrute kan blive livsnerven, pulsåren eller samleskinnen for et kommende grønlandsk erhvervsliv.

Man kan vel om kystruten sige, som man i Nepal sagde om vejene: Ingen veje, ingen udvikling.

Der findes i øjeblikket en kysttrafik med passagerbåde, dels den store Kununguak for 175 passagerer og dels mindre distriktsbåde. Hertil kommer flyvetrafikken også væsentligst for passagerer.

Denne trafik forekommer ikke egnet til at befordre større lastmængder og varer fremstillet i Grønland. Hvis der ikke foretages forandringer, vil den nuværende kysttrafik hindre udviklingen af et grønlandsk produktionsliv.

I forbindelse med en eller flere transithavne med centrallagre og mulige centralværksteder, der besejles af store skibe fra Danmark, kan vare-kystruten virke fordelende og opsamlende for hovedtrafikåren. Det vil reducere fragtraterne fra Danmark, idet vareforsyningen i højere grad vil blive visse grovere råvarer. Som et eksempel kan fremhæves trælasten. Ved at købe træ i skibsladninger til et trælager i Grønland med sav- og høvleværk kan spares ca. 1 mill. kr., der kan anvendes på fordelingsfragten over en kystrute og til afskrivning af trælageret. Det lille unødvendige svinkeærinde over København koster ca. 1 mill. kr. for 1 års forbrug.

Administration.

Da Grønland er en del af riget, må landsdelens administration ses som en udvidelse af den danske administration med særlig hensyntagen til de specielle forhold. Da administrationen i sin nuværende form kan overkomme udviklingsarbejde, og uddannelsen til administrationen forekommer tilfredsstillende, skal denne kun nævnes.

Uddannelse til produktion.

Det forekommer bemærkelsesværdigt, at Grønland på dette område ikke er nået længere, særlig da man har et vel udbygget skolesystem at bygge videre på. Et system, der skønnes langt bedre end hvad man har andre tilsvarende steder. Det er ligeledes bemærkelsesværdigt, at der ikke er søgt oplysninger om den indstilling til produktions betydning, man har i udviklingsplaner i andre lande eller andre steder i riget.

Ved de svejtsiske projekter i Indien og Nepal, hvor den praktiske uddannelse er vel tilrettelagt og sammenkædet med produktion, er gode resultater opnået, projekterne har stort set økonomisk hvilet i sig selv, og de har virket hurtigt fremmende på produktionen. Denne fremgangsmåde, der også anvendes af andre nationer og internationale organisationer, kan også anvendes i Grønland. Det skal her også nævnes, at ILO og FAO har indsamlet erfaringer fra 43 lande hvad angår uddannelse til fiskeri.

Erhvervsudvikling og lokalt økonomisk kredsløb.

Ved en produktions udvikling i Grønland vil der forekomme 2 former for råstoffer – de lokale og de indførte.

Hovedråstoffet i Grønland må blive fisk, d. v. s. fiskeri og fiskeindustri. Det havde været meget ønskeligt, om udviklingsplanerne for Grønland og det grønlandske samfund var blevet funderet på fiskeriets udvikling. Det havde måske givet en klarere sammenhæng i planerne, hvis man var begyndt på den måde. Fiskeriet med dets hjælpeindustrier må jo blive de erhverv, der skaber den økonomiske bærekraft.

Et andet erhverv af nogen betydning er fåreholdet med slagteri. Dette erhverv kan videreudvikles med uldvaskeri, uldspinderi og uldstrikning. Noget sådant er velkendt andre steder og er billigt at etablere.

Det er meget interessant at følge den grønlandske uld. Råulden med 50 % urenheder sendes til København. Derfra til uldvaskerier et eller andet sted i Danmark. Derefter sendes ulden til spinding på Læsø og derfra tilbage til København og videre til Grønland.

Det må være billigere at bevare ulden på Grønland og eksportere de færdige strikkede produkter. Det er en relativt billig og enkelt proces, hvortil oplæring er mulig, og det er gennemført i andre tilbagestående områder med gode resultater.

I denne forbindelse må også nævnes skindberedning, sæbefabrikation og renavl samt husflid.

Det er overkommeligt at sætte disse erhverv igang, og de vil virke fremmende på det lokale økonomiske kredsløb, men en kystrute savnes og er en forudsætning.

Ved indførte råstoffer kan etableres cementstøberier og trælager med sav- og høvleværk. Der kan også igangsættes systuer for lokalt arbejdstøj og vådbinding.

Under en opbygningsperiode vil mange kunne blive beskæftiget ved byggeri. Dette kan være grundlaget for en praktisk uddannelse og grundlæggende for et kommende lokalt byggeerhverv.

Det må nævnes, at det er et skridt i den rigtige retning, at der åbnes lokale brugsforeninger, men det bør også fremhæves, at det udviklingsmæssigt set er uden forskel, om KGH eller brugsforeninger fordeler syddanske varer. Det er et lokalt produktionsliv der skal skabes, og det må håbes, at de lokale brugsforeninger indser dette.

Det forekommer i øjeblikket at være vigtigt, at Grønlands produktionsstatus gøres op og at forberede en indsats, hvor der er mulighed for at nå resultater for det lokale samfund.

Det samfundsøkonomiske udbytte ved produktion kan udtrykkes ved værditilvæksten, der forstås som differencen mellem varens salgsværdi og værdien af alle anvendte produktionsmidler. Værditilvæksten er således et udtryk for alt, hvad der i form af løn, fortjeneste og opsparing aflejres i samfundet.

I de grønlandske produktionsprocesser må indgå fiskeren, fangeren, arbejderens, håndværkeren og den handlende med den størst mulige dygtighed. Uddannelse af befolkningen til højst mulige stadi er derfor primært nødvendigt. Befolkningens dygtiggørelse har direkte økonomisk betydning i et land som Grønland, og befolkningen må gennem uddannelse og på anden måde støttes i selv at sætte et erhvervsliv igang og udvikle dette.

En udflytning af KGH fra Christianshavn vil utvivlsomt være meget ønskelig, men mest mulig bør overflyttes til Grønland, hvis det kan være som et led i udviklingsprocessen, og det er teknisk muligt.

Grønlands udvikling.

For interesserede iagttagere synes det at være programmerne fra Grønlandsudvalget af 1960 (G.60), der søges gennemført. Dette program må anses for, hvad man kalder et katalog over ønsker og mangler eller en shopping-list med priser, da der ikke er taget hensyn til sammenhængen mellem en lang række af faktorer, også menneskelige, der vil forekomme under udviklingsprocessen.

Den nuværende grønlandsadministrations opbygning forekommer at være for kompliceret og at rumme flere ret modstridende interesser. For den grønlandske befolknings og de danske skatteyderes skyld vil det være af betydning at få set nærmere på disse spørgsmål.

For blot at antyde nogle af problemerne og samtidig påpege noget centralt må det være rigtigt at få loven af 27. maj 1950 nr. 276 om Den kgl. grønlandske Handel taget op til revision.

Den nugældende lov for KGH er en del af det første nye lovkompleks i 1950 og er beregnet for et meget primitivt samfund og må passe meget dårligt til de nuværende forhold på vestkysten. Loven er en sikkerhedslov for forsyninger til et primitivt samfund med tranlamper og passer ikke for et samfund med dybfryser, elkøkkener, radio og muligvis TV.

Denne lov bør forandres til en udviklingslov for Grønlands forskellige landsdele, hvor uddannelsen af befolkningen får en meget høj prioritet, idet befolkningens dygtighed må være det bærende element i Grønlands fremtid. Befolkningen må forberedes meget mere til at tage del i beslutningsprocesserne og i Grønlands opbygning.

En ny udviklingslov bør ikke omfatte den administrative beslutning om at etablere Grønlands tekniske organisation som et direktorat i København eller sammensætningen af den tekniske organisations tilsynsråd.

GTO's ledelse med passende stab bør placeres inden for det omhandlede område for at have kontakt med arbejdet på stedet og bære status som landsdelsorganisation.

Den nuværende ordning med direktoratsstatus må anses for problemskabende og er derved en hindring for udviklingen.

Navnet GTO synes også at forudsætte hjemsted på Grønland.

Efter de foreliggende oplysninger for den danske offentlighed om arbejdet og planerne for det fremtidige arbejde i Grønland er der noget der tyder på, at der forekommer nogle mangler i programmerne, og at der egentlig ikke foreligger nogen målsætning.

Ved en sådan opgaves løsning ville det være at foretrække, om der på grundlag af den viden, det nu er muligt at samle, blev udarbejdet en udviklingsplan for områderne baseret på de økonomiske muligheder.

Det var på de her nævnte punkter, at visse projekter i Nepal viste, at vor fremgangsmåde i Grønland bør tages op til overvejelse. Befolkningen må være forberedt på fremgang og være med på alle områder, hvis opgaven skal lykkes.

Ved studiet af „grønlandsprocesserne“ centrerer opmærksomheden sig ret hurtigt om Grønlandsudvalget af 1960 og tilsynsrådene for KGH og GTO. Ud fra den grønlandske befolknings naturlige synspunkter samler interessen sig om rådernes sammensætning.

Det er en meget speciel opgave, der må være rådsmedlemmerne ret fremmed.

Det ville være betydningsfuldt, om Grønlandsrådets sekretariat fik lejlighed til at samle oplysninger fra vellykkede projekter i u-landene og tilbagestående områder i rige lande og forelægge dette for Grønlandsrådet, således at vor fremgangsmåde kunne blive moderniseret.

Alle, der er interesserede i Grønland, indser og forstår den grønlandske befolknings store problemer i den foregående udviklingsproces, som vi ønsker at gøre lettest mulig for dem. Der synes dog at være visse barrierer, som først må fjernes, før den grønlandske befolkning kan bedømmes.